

Romano džaniben

časopis romistických studií | 21. ročník | **1/2014**

Čtyři pohádky „slovenských“ Romů ze Zakarpatské Ukrajiny

Na následujících stránkách nabízíme čtenářům *Romano džaniben* možnost seznámit se s vybranými texty pohádkové slovesnosti Romů na Zakarpatské Ukrajině. Pohádky byly nahrány v jednom z tamních romských dialektů, který patří do nářeční větve severocentrální romštiny, a je tak příbuzný i dialektům romštiny na východním Slovensku.¹ Jak o tom bude ještě dále řeč, Romové, kteří tímto dialektem na Zakarpatsku mluví, jsou Romům na Slovensku úzce příbuzní a v existující literatuře se o nich referuje jako o slovenských Romech (viz dále). Na úvod je však třeba uvést pár základních údajů o Zakarpatské Ukrajině, tamních Romech obecně a zvláště pak jejich jazykové a subetnické situaci, která je navzdory malé rozloze oblasti velmi rozmanitá.

Zakarpatská oblast je jedním z nejmenších regionů a administrativních jednotek Ukrajiny. Jedná se o nejzápadnější ukrajinský region, položený na svazích Karpat, které zde pozvolna přecházejí ve Velkou uherskou nížinu. Po etnické, jazykové i kulturní stránce se jedná o nápadně přechodný region mezi střední a východní Evropou, jehož historie byla až do poloviny 20. století provázána s politickým vývojem střední Evropy. V meziválečném období tvořila oblast nejvýchodnější část Československa, známou jako Podkarpatská Rus. Předtím byla spolu se slovenským územím po téměř jedno tisíciletí součástí Uherska, v jehož rámci představovala severovýchodní periferii *Kárpátalja* „Podkarpatsko“, ačkoli žádný jednotný administrativní status tehdy neměla. V rámci Uherska hrálo zásadní roli rozdělení do žup, z nichž hned čtyři – Uh, Bereg, Ugoča a Maramureš – podkarpatské území tvořily nebo do něj zasahovaly. Prvně zmiňovaná – Užská župa se sídlem v Užhorodu – se přitom rozkládala na území, jehož menší západní část dnes tvoří slovenský okres Sobrance a část okresu Michalovce, zatímco větší východní část je dnes nejzápadnějším regionem Zakarpatské Ukrajiny. Někdejší župní město Užhorod dnes představuje ukrajinské pohraniční město, které je hlavním městem celé Zakarpatské oblasti.

¹ Severocentrální romština označuje nářeční větev romštiny, která se etablovala v severních částech Uherska, a zahrnuje tak především romské variety na Slovensku. Ve starší česko-slovenské romistické literatuře se o ní někdy referovalo jako o „slovenské romštině“ davané do protikladu k „maďarské romštině“ označující jihocentrální dialekty romštiny (k tomu srov. Elšík, 2003). K severocentrálním dialektům patří též haličské romské dialekty v Polsku a na Ukrajině a také dialekty předválečných Romů v Čechách a na Moravě.

Zakarpatsko je oblastí s největším procentuálním i absolutním počtem Romů na Ukrajině. Podle censu uskutečněného v roce 2001 se na celé Ukrajině přihlásilo k romské národnosti 47 587 Romů, z nichž bylo 14 004 v Zakarpatské oblasti (ERRC, 2006: 11). Ačkoli skutečný počet Romů na Ukrajině může být až několikanásobně vyšší, i oficiální čísla potvrzují relativně vysoký podíl Romů žijících v Zakarpatské oblasti oproti zbytku Ukrajiny. Naprostá většina Romů na Zakarpatsku žije v osadách na okrajích obcí, ne nepodobných chudým romským osadám na Slovensku, přičemž v celém Zakarpatsku může být takových osad, kterým se zde říká *tabory*, více než sto.

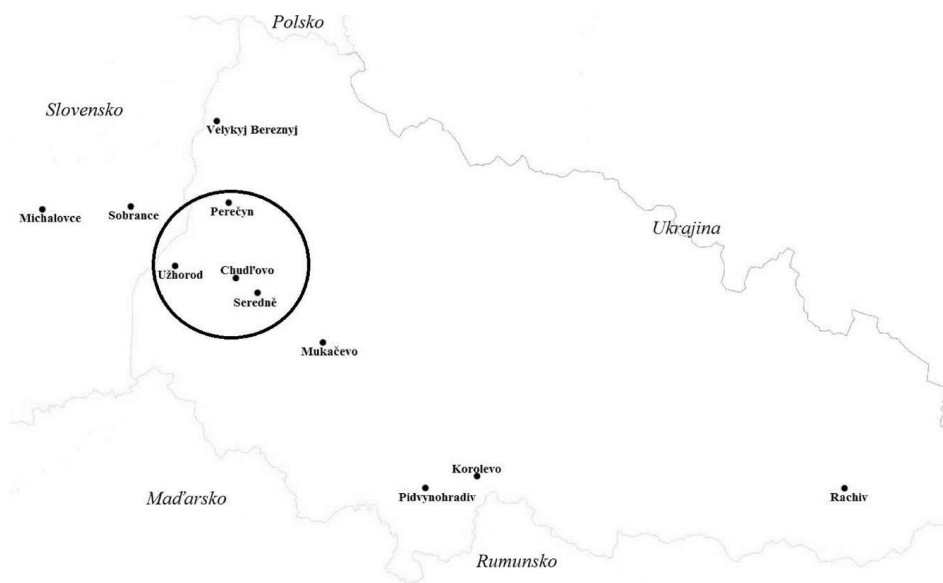
Po jazykové i kulturní stránce je zakarpatská romská populace příbuzná Romům na Slovensku a v Maďarsku spíše než romským skupinám v jiných částech Ukrajiny. V západních regionech Zakarpatska je pak tato příbuznost nebo alespoň povědomí o takové příbuznosti dodnes součástí identity zde žijících Romů, což platí zvláště pro Romy, kteří mluví severocentrální romštinou a mají na Slovensko příbuzenské vazby. Tito Romové však ani zdaleka netvoří na Zakarpatsku jedinou romskou skupinu. Žijí zde komunity, jejichž členové hovoří i jinými romskými dialekty, a také romské skupiny, které už po generace mají jiný mateřský jazyk než romštinu a které zde ve skutečnosti dominují. Právě jazykové skupiny zakarpatských Romů stručně představím v následujících odstavcích.

Hned na začátek je třeba zdůraznit, že jen velmi malá část, zhruba asi dvacet procent Romů na Zakarpatsku mluví romsky.² Pro více než polovinu zakarpatských Romů je už od uherských dob mateřským jazykem maďarština. Tito Romové, které Romové hovořící severocentrální romštinou nazývají *ungrika Roma* „maďarští Romové“, žijí v nížinných regionech na jihu a jihozápadě oblasti podél maďarských hranic, což je obecně kraj s největší koncentrací Romů na Zakarpatsku (srov. Braun – Csernicskó – Molnár, 2010). V tomto nížinném regionu převládá maďarsky mluvící obyvatelstvo i mezi Neromy, maďarští Romové však žijí i za etnickou a jazykovou maďarskou hranicí v lokalitách, kde již převažuje obyvatelstvo slovanské. Dominují tak i například v druhém největším zakarpatském městě Mukačevo a v minulosti hovořili Romové maďarsky i dále na sever v některých již horských lokalitách.

Další jazykovou skupinou zakarpatských Romů jsou ti, kteří mají za svůj mateřský jazyk lokální slovanský jazyk – podkarpatskou rusínštinu, která je někdy pokládána za jihozápadní dialekt ukrajinštiny, jindy za samostatný jazyk. V rámci zakarpatské romské populace tvoří asi necelou pětinu³ a Romové mluvící severocentrální romštinou o nich zpravidla mluví jako o *huculika Roma* (doslova „huculští Romové“ podle subetnické skupiny Huculů, která ovšem žije na vý-

2 Podle censu z roku 2001 má romštinu za svůj mateřský jazyk 20,5 % Romů v Zakarpatské oblasti. Maďarština je pak mateřštinou pro 62,4 % Romů, ukrajinština pro 16,7 % Romů. Tato čísla se zdají odpovídat realitě.

3 Viz předchozí poznámka.

Mapa Zakarpatské oblasti, kroužkem označeny lokality zakarpatských severocentrálních Romů.

chodě Zakarpatské oblasti, tj. jinde než zakarpatští severocentrální Romové i většina takto označovaných rusínských Romů). Rusínští Romové obývají venkovské oblasti v hornatých částech na severu a severozápadě Zakarpatské oblasti. Vedle četných vesnic perečynského okresu, který coby region ukrajinsko-jazyčných Romů zmiňuje už Steiner (1939: 58), je jednou z jejich největších lokalit osada u města Velykyj Bereznyj (Velký Bereznyj) nedaleko slovenské hranice. Rusínští Romové se v této oblasti tradičně věnovali kovářskému řemeslu a kdysi měli vazby k Romům v přilehlých částech Slovenska, což mimo jiné dosvědčují jejich častá příjmení sdílená s Romy v severovýchodním Slovensku (např. Hrudza/Grundza, Surmaj aj.).

Poslední skupinou neromsky hovořících Romů na Zakarpatsku, byť oni sami se za Romy veřejně nedeclarují, jsou komunity rumunských korytářů, kteří jsou mezi ostatními Romy i Neromy v oblasti známí jako *Volochy* („Valaši“). Zakarpatští korytáři jsou příbuzní podobným korytářským komunitám na Slovensku a v Maďarsku a lze je pokládat za součást velké skupiny rumunsky mluvících Romů – Beášů, kteří žijí roztroušeně ve středovýchodní Evropě a na Balkáně. Na Zakarpatsku žijí porůznu ve vícero lokalitách a řada z nich se stále věnuje své tradiční profesi zpracovatelů dřeva a výrobců dřevěných nástrojů. I zakarpatští korytáři měli až do druhé světové války úzké vazby na Slovensko, což se projevuje jednak opět sdílenými příjmeními (Kanaloš), ale udržuje se i v rodové paměti v komunitách na obou stranách hranice. Podle dokladů přišli na východní Slovensko korytáři koncem 19. století právě z oblasti dnešní Zakarpatské Ukrajiny (Stano, 1965, cit. in Agócs, 2003: 48).

V některých částech Zakarpatska pak žijí komunity, které si za svůj mateřský jazyk romštinu do dnešních dob uchovaly. Vedle Romů mluvících severocentrální romštinou jsou to zvláště komunity vlašských Romů, jejichž etnickým jazykem je některý z dialektů severovlašské romštiny. S velkými komunitami vlašských Romů se lze setkat v jižních a východních částech Zakarpatské oblasti, např. v lokalitách Pidvynohradiv (Podvinohradovo), Korolevo a také v nejvýchodnějším Zakarpatském okresním městě Rachiv (Rachovo), jednotlivě žijí vlašští Romové i jinde včetně sídelního Užhorodu. Část zakarpatských vlašských Romů tvoří Lovárové, kteří jsou jazykově i kulturně příbuzní českým a slovenským olašským Romům, dále zde žijí skupiny, které se identifikují jako Cerhárové a které jsou příbuzné Cerhárům v severovýchodním Maďarsku (Kovalcsik, 2000), Čerenkov (2008: 494) pak zmiňuje i další zakarpatské vlašské skupiny pod názvy jako *Čengóvára*, *Mâšjára* a *Hucúlurja*, z nichž některé mohou být příbuzné romským skupinám v Transylvánii a Bukovině.

Tímto se konečně dostáváme k Romům, od kterých pocházejí prezentované pohádky a kteří mezi sebou mluví východním dialektem severocentrální romštiny. V romistické literatuře se o těchto Romech občas píše neproblematizovaně jako o „slovenských Romech“ (srov. Kovalcsik, 2000: 71–72; Čerenkov, 2008: 497). Sami Romové mluvící severocentrální romštinou nemají specifické etnonymum, které by je odlišovalo od všech ostatních Romů na Zakarpatsku, potažmo se identifikují s místem původu (osadou, vesnicí, městem), popřípadě místem původu svých předků, tj. s komunitou, která nezahrnuje všechny zakarpatské severocentrální Romy. Kontextuálně je ovšem přeci jen možné se u nich setkat se sebeidentifikačním označením „slovenští Romové“ (*slovákika* nebo *slovátika Roma*), a to v souvislosti s vyjádřením jejich vědomých příbuzenských vazeb k Romům na Slovensku, které existují ve většině rodin těchto Romů. Používání etnonyma „slovenští Romové“ pro zakarpatské severocentrální Romy tedy není úplně neodůvodněné, byť já jej pro jeho spornost hodlám užívat jen v uvozovkách.⁴

„Slovenští“ Romové žijí na Zakarpatsku tradičně v několika málo lokalitách na samém západě oblasti, na území někdejší Užské župy, ne dál než 25 kilometrů od slovenské hranice. Jejich nejvýznamnější lokalitou je bezpochyby město Užhorod (romsky *Ungvára* nebo jednoduše *fóros* „město“), kde dnes žije okolo čtyř až pěti tisíc Romů v několika osadách a koncentracích především na jihovýchodě města ve čtvrti zvané Radvanka a na severu města ve čtvrti Šachta. Právě na Šachtě vznikla a dodnes funguje ona známá „cikánská škola“ založená roku

⁴ Tato spornost spočívá především ve skutečnosti, že zakarpatští severocentrální Romové nežijí na území Slovenské republiky ani ve slovenském etnickém a jazykovém prostředí, a tudíž se neidentifikují ani se slovenskou státností ani se slovenskou etnicitou a slovenština už v jejich komunitách nehráje téměř žádnou roli. Nemají tedy slovenskou identitu ve smyslu, v jakém ji mají Romové ve slovenském jazykovém prostředí Slovenska.

1926.⁵ Jak už jsem naznačil, užhorodští Romové mají rozsáhlé příbuzenské vazby k Romům na východním Slovensku, zvláště v okresech Michalovce a Sobrance, přičemž v některých rodinách jsou tyto vazby a kontakty dodnes živé. Slovensština byla také pro užhorodské Romy až do poloviny 20. století spolu s maďarštinou hlavním kontaktním jazykem, z tohoto důvodu byla za 1. ČSR i vyučovacím jazykem ve zmiňované škole. Kromě Užhorodu žijí „slovenští“ Romové už jen v několika lokalitách, které se v protikladu k městu Užhorod chápou autochtonně jako rurální (*gávutune*) – v osadě u okresního městečka Perečyn (Perečín; romsky *Perečina*), asi 20 kilometrů na sever od Užhorodu, u vesnice Chudľovo (romsky *Chudľous*) necelých 15 kilometrů na východ od Užhorodu a zejména pak dále na jihovýchod ve velké osadě u městyse Seredně (Seredné; romsky *Seredňa*) mezi Užhorodem a Mukačevem (srov. Beníšek, 2013). Právě posledně zmiňovaná osada představuje nejvýchodnější lokalitu „slovenských“ Romů, totiž nejvýchodnější okraj severocentrálního romského nářečního kontinua. V Seredně, v jistém smyslu, končí (anebo začíná) východoslovenská romština.

Podobně jako se na Slovensku liší variety romštiny i dvou sousedních osad, liší se pochopitelně i variety romštiny ve zmiňovaných zakarpatských lokalitách, zejména v lexiku, jen malou měrou též v gramatice a fonolexiku. Takové rozdíly však rozhodně nejsou na překážku dorozumění a zakarpatská severocentrální romština obecně je bez problémů srozumitelná i mluvčím severocentrální romštiny na východním Slovensku. Rozdíly oproti vlastním slovenským dialektům spočívají na prvním místě v silnějším vlivu maďarštiny a zejména pak východoslovenských jazyků (rusínštiny a ruštiny) v zakarpatských dialekttech, což je zřejmé i na příkladu zde prezentovaných pohádek.

Čtyři pohádky, které na následujících stranách otiskujeme jak v romském originále, tak v českém překladu, byly nahrány 2. února 2013 v Užhorodu od mladého, teprve dvaadvacetiletého vypravěče Ivana Adama – Janyse. Janyse pochází právě ze Seredně, ale několik let žil i v Užhorodu, takže mluví hloubkově seredňovským idiolektem, ve kterém se projevují i některé rysy užhorodské romštiny (zejména ve fonologii). V každém případě lze jazyk publikovaných textů považovat za reprezentativní ukázkou zakarpatské severocentrální romštiny a jejích specifik.

Vyprávění se odehrálo během oslavy narozenin výzkumníka a autora této stati, který pobýval v rodině Janysova blízkého přítele Ruslana (36 let). Podobně jako výzkumník byl tedy i vypravěč Janyse hostem v Ruslanově domácnosti. Během oslavy se umírněně popíjelo a vyprávěly se převážně vtipy a humorné historky (*aňigdoti*), hádanky (*zahatki*), ale i delší vyprávěcí útvary (*paramisa* „pohád-

5 Srov. Nováková (1949); Sommer (1994) a dále též okomentovaný přepis rozhlasové přednášky o cikánské škole z roku 1936 publikovaný v minulém čísle *Romano džaniben* (Šimek, 2013) s odkazy na další literaturu.

ky“), které ve většině případů rovněž charakterizoval humorný obsah. Podle Hübschmannové klasifikace žánrů ústní slovesnosti mezi slovenskými Romy by většina pohádek vyprávěných za dané situace spadala do kategorie *charne paramisa* „krátkých pohádek“, jejichž základní charakteristikou má být – vedle kratšího rozsahu a romských hrdinů – právě humorný obsah (srov. Hübschmannová, 1988). Ze zde prezentovaných pohádek z tohoto profilu vybočuje pouze pohádka „Dva bratři“, jejíž námět je evidentně přejatý z neromského prostředí. Také některé z vyprávěných vtipů byly překlady lokálně oblíbených ukrajinských vtipů. Janys přitom nebyl jediným vyprávěčem během dané situace, ve vyprávění se střídal s Ruslanem a kratšími vtipy přispívali i dva Ruslanovi synové ve věku 14 a 15 let. Vyprávěcí situaci byla dále přítomna hostitelova manželka a dva další mladší synové. Všechny texty, které zde otiskujeme, však pocházejí od Janyse, který se je podle svých slov naučil od Romů ze svého rodného Seredně.

Pravopis textů se drží zásad pro zápis slovenské severocentrální romštiny používaných v české a slovenské romistice. V zakarpatských dialekttech existuje pod vlivem maďarštiny vokalická délka, která se podobně jako v češtině a slovenštině značí čárkou. Dlouhá /é/ a /ó/ mají tendenci být vyslovovány jako dvojhlásky /ej/ a /ou/. Přízvuk není značen, jeho struktura je podobná jako ve východoslovenských dialekttech, tj. je pravidelně vázán na předposlední slabiku (s jistými výjimkami).

Literatura

- AGÓCS, Attila. 2003 Sociálna identifikácia Bajášov na Slovensku. *Etnologické rozpravy* 2, str. 41–53.
- BENÍŠEK, Michael. 2013. Serednye Romani: a North Central Romani dialect of Transcarpathian Ukraine. In: Schrammel-Leber, Barbara & Tiefenbacher, Barbara. 2013. *Romani V. Papers from the Annual Meeting of the Gypsy Lore Society, Graz 2011*, str. 42–60. Graz: Grazer Romani Publikationen 2. Grazer Linguistische Monographien.
- BRAUN, László – CSERNICSKÓ, István – MOLNÁR, József. 2010. *Magyar anyanyelvű cigányok / romák Kárpátalján*. Ungvár: PoliPrint Kft.
- ČERENKOV, Lev. 2008. Cyganskaja dialektologija v Ukraine. Istorija i sovremennoe sostojanie. *Naukovi zapysky. Zbirnyk prac' molodych včenyh ta aspirantiv* 15, str. 489–503.
- ELŠÍK, Viktor. Interdialect contact of Czech (and Slovak) Romani varieties. *International Journal of the Sociology of Language* 2003, 162, str. 41–62.
- ERRC = European Roma Rights Centre. 2006. *Proceedings discontinued: The inertia of Roma rights change in Ukraine*. Country Report Series, No. 16. Budapest: European Roma Rights Centre.
- HÜBSCHMANNOVÁ, Milena. 1988. Slovesná tvorba slovenských Romů. *Slovenský národopis* 36, 1, str. 80–91.
- KOVALCSIK, Katalin. 2000. Teasing as a Sung Speech Genre of Vlach Gypsy Couples in the Sub-Carpathian Region. *Narodna umjetnost. Croatian Journal of Ethnology and Folklore Research*, 37, 1, str. 67–95.
- NOVÁKOVÁ, Marie. 1949. *Cikáni v Užhorodě. (Anthropologický a etnologický nástin prováděný v roce 1938)*. Praha: nepublikovaný rukopis disertační práce.
- SOMMER, Karel. 1994. Cikánská škola v Užhorodě. *Slezský sborník* 92, 2, str. 106–112.
- STANO, Pavol. 1965: Korytárska výroba rumunsky hovoriacich Cigánov na východnom Slovensku. *Slovenský národopis* 13, str. 549–569.
- STEINER, F. B. 1939. Gypsies in Trans-Carpathian Russia. *Journal of the Gypsy Lore Society*, Vol. 18, 2–3, str. 57–60.
- ŠIMEK, Josef. 2013. K desetiletí cikánské školy v Užhorodě (přetištění rozhlasové přednášky Československého rozhlasu Praha z 20. 12. 1936 s podrobným komentářem Milady Závodské). *Romano džaniben* 20, 2, str. 89–96.

O Rom the o beng

Sas peske the nesas jekh Rom the jekh Romňi. Ajci len but čhave sas, keci pro ňebos o čercheňa. Adaj o kurko, džal o Rom pro pijacis. Adaj o Rom čórel bari tárca lóve. Chunde les mujale, podligende les ke bár.

Dikhľa o Rom, hoj les podligende ke bár, phenel: „Jáj! Mujale, na čhiven man preg e bár, éla pre mande e ladž.“

Phenel: „Davaj, čhivaha les preg e bár, mi él pro Rom e ladž.“

No, čhide on les preg e bár, phenel o Rom: „Ko chitro, ko na,“ denašľa, o Rom.

Džal ov khére. He džal ov khére, arakhľa pro drom jekh trošinka máro.

Až avka eďešnán, phuterel o vudar: „Mre čhavale, még jekh kadej e trošin-ka, amen laha na čáluvaha. Thovas opre la pro skamin i dikhaha, keci manuša opre zabešena.“

Muchi keci opre zabešena.

No. Adaj vaj deš či dešupándž minuti, zabešle opre vaj tranda či saranda muchi. Iľa ov e šitovka, jekh bach opre! Preegenel deše džanen!

Phenel: „Mri romňi, dikh savo zorálo som! Deše džanen jekhe udarostar mundardom!“

Phenel: „Le! Me na paťav!“

Preegenel, tak: „Jaj, romeja, tak tu ajso zorálo sal, pisin tuke pre medál'ija!“

No, pisinda peske pre medál'ija, džal ov le dromeha, le gaveha. No, dikhen o gádže, he dikhen pre medál'ija deše džanen jekhe udarostar te mundaren, takoj phankeren pre pende o vudara, sa.

Adaj ko kráľis zabešľa andre pinca o beng. Kráľis náne honno te džan techan te len. Adaj dodžanľa pes o kráľis, hoj hin ajso zorálo ke leste Rom andro gav, hoj jekhe udarostar deše džanen mundarel. No, bičhaďa pal leste le sluhén.

Aven dúj sluhi pal leste, phende: „Romeja, phendá o kráľis, ‚Av‘, bo kampil tut, vičinel tut.“

Phenel: „Eee, me te uštavav opre pal kadá diváňis, sa zachurdóla tel mande.“

„Odá nič, amen tut pro vasta laha!“

Ligende les dži ko kráľis, thoven les te bešen andro rakamíňis.

Phenel: „Káj man thoven te bešen andre kodá rakamíňis. Sa tel mande zachurdóla!“

Phenen: „Odá nič, amen tut davkeraha!“

Den leske e somnakuňi roj andro vasta.

Phenel: „Káj mange den somnakuňi roj andro vasta! Andro muj mange bi-ľola!“

On phenen: „Mištes, amen tut davkeraha!“

No adaj o Rom kapka chundá e zor, chuťiľa ov lenge téle pal o vasta, no aven, sikaven, kaj odá beng hino.

Rom a čert

Bylo nebylo, byl jeden Rom a jedna Romka. Měli tolik dětí, kolik je na nebi hvězd. Jednou v neděli šel ten Rom na trh a tam čmajznul peněženku plnou peněz. Chytli ho policajti a odvedli ho k plotu.

Jak ten Rom uviděl, že ho přivedli k plotu, říká: „Jaj! Policisté, neházejte mě přes plot, to bude ostuda.“

Policajt nic: „Jdeme na věc, hodíme ho přes plot, jen ať se Rom stydí.“

Hodili ho přes plot a Rom na to: „Někdo je mazaný, někdo není,“ utekl a šel domů.

A jak tak šel domů, na cestě našel drobek chleba.

Až takhle najednou rozrazí dveře a říká: „Děti, je tady ještě jeden drobek chleba, z toho se nenajíme. Položíme ho na stůl a uvidíme, kolik lidí si na něj posedá.“

Jako kolik much si na něj posedá.

No a za takových deset patnáct minut na ten drobek naletělo tak třicet čtyřicet much. Rom si vzal pánvičku a prásk – napočítal jich deset!

Povídá: „Ženuško, hele jaký jsem silák! Zabil jsem deset lidí jednou ranou!“

Ona na to: „Fakt? Tomu nevěřím!“

Přepočítává a ono to sedí: „Teda muži, ty jsi takový silák, napiš si to na medaili.“

Tak si to tedy napsal na medaili a jde se projít po vesnici. A gádžové ho sledují, na medaili vidí, že zabil jedním úderem deset lidí, a v tu ránu se jeden po druhém klidí za dveře.

Zrovna tou dobou se u krále ve sklepě zabydlel čert. A král si teď nemůže ani pro jídlo. Ten král se doslechnul, že v jeho obci je jeden takový silný Rom, který dokáže jednou ranou zabít deset lidí. A tak za ním poslal své sluhý.

Přišli za ním dva sluhové a povídají: „Rome, říkal král, že máš přijít, že tě potřebuje, zve tě k sobě.“

A Rom na to: „Eee, vždyť stačí, když jen spustím nohu z tohodle gauče, a všechno se pode mnou rozsype.“

Sluhové odvěti: „To nic, poneseme tě na rukou!“

Odnesou ho ke králi, posadí ho do gauče.

Povídá: „Co mě dáváte do toho gauče, všechno se pode mnou rozpadne.“

A oni na to: „To nevádí, podržíme tě na rukou.“

A dali mu do rukou zlatou lžici.

A Rom na to: „Proč mi hrome dáváte do rukou zlatou lžici! Vždyť se mi rozteče v puse!“

Sluhové na to: „Dobře, budeme tě krmit.“

Když se Rom trochu posilnil, seskočil jim z rukou, no a sluhové hned ukazují, kde že ten čert je.

Lidžal les o kráľis ke pinca.
 O beng jekhvar: „Háp-čih!“
 „Jaj, dá s'od'odá?“
 Dújtovar o beng: „Háp-čih!“
 „Jaj, d'odá s'od'odá? Bengeja, tu tut na daras?“
 Tritovar: „Háp-čih!“
 „No adá beng pes vopšem na daral mandar, me deše manušen jekhe udaros-
 tar mundarav! Tu na paťas, dikh, džá andre, chudeha.“
 „No, na paťav, av andre.“ Géľa ov andre.
 „No,“ phenel o beng leske, „tu ajso zorálo sal, ajso šúko sal.“
 Phenel ov: „No dikh, me tut daže na demá. A imá tut fonárikos éla.“
 Phenel: „Me na paťav.“
 „Na paťas?“
 Iľa o Rom e šitovka, džal precirdel leske tel e jakh. Dikhel pes o beng andro
 tékeris.
 „Jaj, čha, šic khatar fonárikos, még daže na čaladal.“
 Phenel o Rom leske: „Davaj, avka dovakeras. Tu man máres o sombat a me
 tut bengeja mára o kurko.“
 „Mištes.“
 No. Adaj avľa o sombat. Ušila o Rom sig tosára, géľa ko kráľis, cháľa, čál'ila,
 géľa ov andre pinca.
 Phenel: „No avka, mundaras téle o viláňis. Avka máraha amen.“
 Mištes. No. Márel. Adaj o Rom pašľila pro diváňis peske. Pašľol.
 Phenel: „No kapčin téle o viláňis,“ le bengeske.
 Kapčindá téle o beng o viláňis a o Rom takoj so paš o šifonéris chuťila.
 A o beng mlácinel, mlácinel ola kuvaldaha pre leste, pr'odá diváňis. Sa izchur-
 ďarda.
 Phenel o Rom leske: „Feder már! Még míri daj amenge to feder márlas sar
 tu. Na čustvinav odala udari, so tu des!“
 No so. Még feder kezďindá o beng te máren.
 Márel, márel, phenel: „Taj more, man míri romňi to zoraleder demel! Már
 feder!“
 Adaj imá o beng na bírinel, phenel: „Romeja, imá na bírinav.“
 „Nič, már még. Még kapkica!“
 Adaj phenel imá o beng: „Đisviťelno imá na bírinav, kapčínav me o viláňis.“
 „Mištes, kapčin.“
 Még čak o beng te kapčinel viláňis, o Rom takoj pro diváňis pašľila, avka
 opre háňa thoda ov duj vasta tel o séro i pašľol.
 Poddžal ke leste o beng: „Dikh, more, keci pre leste na mlácinás a náne pre
 leste ňi jekh šincici.“

Král odvedl Roma do sklepa.
 A čert z ničeho nic: „Hep-čííí!“
 „Teda, co to jako je?“
 A čert podruhé: „Hep-čííí!“
 „Jaj, no co to má být? Čerte, ty se nebojíš?“
 Potřetí: „Hep-čííí!“
 „No ten čert se mě fakt vůbec nebojí, a to jsem zabil deset lidí jednou ranou! Nevěříš? Tak sleduj, půjdu za tebou, teď to schytáš.“
 „No, nevěřím, pojď dovnitř.“
 Rom vešel dovnitř.
 „No heleme se,“ povídá mu čert, „ty jsi mi nějaký silák, hubeňoure!“
 A Rom na to: „Já tě ani nemusím praštit a už budeš mít modřinu.“
 „Nevěřím.“
 „Ty mi nevěříš?“
 Rom čapnul pánvičku a natáhnul mu jednu pod oko.
 Čert se prohlíží v zrcadle: „No teda, fakt, kde se mi vzala modřina, když jsi mě ještě ani nepraštil.“
 Rom mu říká: „Tak hele, čerte, uděláme dohodu. Ty mi namlátíš v sobotu a já tobě v neděli.“
 „Dobře.“
 No a sobota je tady. Rom se vzbudil brzy ráno, zašel ke králi, pořádně se najedl a šel do sklepa.
 Povídá: „Ještě něco – vypneme světlo a až potom se budeme bít.“
 No dobře. Čert začne. Ale Rom si lehl na gauč.
 Říká čertovi: „Mno, tak zhasni světlo.“
 Čert zhasnul světlo a Rom okamžitě odskočil ke skříni. A čert mlátí hlava nehlava palicí do toho gauče. Rozsekal ten gauč na padrtě.
 Rom mu říká: „Pořádně! To už nám dokázala namlátit líp naše máma než ty! Od tebe ty rány ani necítím!“
 Nu což. Čert se do toho opřel víc.
 Tluče a tluče a Rom na to: „Čoveče, moje žena mi dokáže ubalit festovnější než ty! Pořádně!“
 No ale čert je už se silami u konce, povídá: „Čoveče, já už fakt nemůžu.“
 „To nic, ještě se do toho opři. Aspoň trochu!“
 Ale čert už jen říká: „Už fakt nemůžu, rozsvítím.“
 „No dobře, rozsviť.“
 A než se k tomu čert dostal, Rom si raz dva lehl na záda na pohovku, natáhnul se, založil si ruce za hlavu a hověl si.
 Čert k němu popošel: „No tohle, čoveče, já mu dal takovou nakládačku a na něm nevidět ani jizvičku.“

„A tu so?“ phenel. „No vsjo, tajsa tíre očeriť te chuden.“

No adaj so. Ušel sig tosára o Rom, duminel te džan andre khangéri te modľinen pes, na, bo kurko.

A o beng so? Duminel: „Džav me mange pre khangéri, oďej man o Rom na arakhela.“

No, dikhel o Rom, hoj o beng denašel anglal, angal leste la drabinaha. Thoda ov e drabina, cirňa pes opre i bešel o beng.

A o Rom so? Palunestar sar pes cirdelas opre pre drabina, még daže na síz-ňinda les te chuden.

„Aha, adaj sal. Hup popéľal.“ The péľa téle o beng the múľa.

„Tak co ty na to?“ povídá. „No nic, zítra je řada na tobě.“

No co už, Rom vstal brzy ráno, měl by jít do kostela k modlitbě, je přece neděle.

A co ten čert? Přemýšlí. „Vylezu na kostel, tam mě Rom nenajde.“

A Rom naráz vidí, že čert před ním utíká s žebříkem. Čert si opřel žebřík, leze nahoru a tam si sedne.

A co udělal Rom? Zezadu lezl po žebříku za čertem a ani ho nestačil chytit.

„Aaa, tak ty jsi tady.“ Bum bác a čert byl na zemi. Spadnul a umřel.

Kiju, bij!

Čak šun, sas peske jekh Rom the jekh Romňi. Na chanas on nič, čak jekh o koreňa. Adaj ajsi bári bári bári burja sas, hoj pizdec, savore koreňa lendar odphurkerďa. No vsjo, o Rom iľa peske e blachica, trin karfinóra, he trin karfinóra, o kľepačis, džal ov la barvaľake te zamáren e chév.

Džal ov, dogěľa, zamárel ov jekh karfin, vriskinel leske e barvaľ: „Jaj, Romeja, na zamár mange e chév, dá me tut jekh ručňikos. Phenaha leske: „Ručňikona, de man te chan!“ – rozlačhareha, éla opre oďej sa, so čak na kames, so čak tíri vód'i na žádinel.“

Phenel: „Mištes, no, an ade.“

Adaj džal ov khére, duminel, tak imá the raťol, duminel, hoj the raťol, duminel: „Džá me mange ke míri kirvi.“ No a leskeri kirvi sas tudóška.

Adaj phenel leske: „Kirveja, ta káj salas?“

„Ěj, somas la barvaľake te zamáren e chév, diňa man ručňikos.“

„A so kerel odá ručňikos?“

„Ěj, so čak e vód'i míri na žádinel, odá opre éla.“

„Na paťav.“

„Anu,“ phenel, „ručňikona, de man te chan.“

Rozlačharel, phérdo techan, pijibe, masa, sa karoče. No, so čak leskeri vód'i na žádinda.

No adaj zamátarďa les, he zamátarďa les. Iľa, začerinda leha o ručňika.

Džal ov khére, ačhel kilométra ko kher: „Mri romňi, lačharker!“

Zalačharkerďa oj, džal andre o rom, thovel pro skamin: „De man ručňikona te chan.“

Nič.

Dújtovar: „Ručňikona, de man te chan.“ Nič.

Tritovar: „Ručňikona, de man te chan.“ Nič.

Ěj, sčhingerďa les, zlabarďa les. Vsjo. A má kanáke stoprocentovo džal te zamáren la barvaľake e chév, bo oj les obdiliňarďa.

Džal ov pále. Iľa pále o karfa, trin karfa, e blacha the o kľepačis. Džal ov la barvaľake te zamáren pále e chév. Džal ov, džal ov, dogěľa, zamárel ov o dújto karfin la barvaľake.

Vriskinel leske e barvaľ: „Romeja, na zamár mange e chév. Me tut dá jekha koza. Phenaha lake: „Serebrjana hroši!“ – chinla tuke lóve.“

Phenel: „No mištes, an ade.“

Diňa leske, pále ov džal ke peskeri kirvi, ke tudóška.

Pále phučel lestár e kirvi: „Ěj, kirveja, káj salas?“

„Ěj, somas la barvaľake e chév te zamáren.“

„A so tut adád'ive diňa?“

Palice, bij!

Tak poslouchej. Byl jednou jeden Rom a jedna Romka. A ti nejedli nic, jenom kořínky. Ale jednou přišla taková bouřka, že až hrůza, a všechny kořínky jim od-foukla. A Rom na to: „No nic,“ vzal si kousek plechu, tři hřebíčky, totiž tři hřebíčky, kladivo, a šel zatlouct větru díru.

A tak jde, zatluče jeden hřebík a vítr na něj hned piští: „Jaj, chlapče, nezatloukej mi tu díru, dám ti takový šátek. Řekneš mu jen: „Ubrousku, dej mi něco k jídlu!“ – rozbalíš ho a na něm bude, na co si jen vzpomeneš, všechno čeho tvoje duše žádá.“

A Rom na to: „Fajn, tak mi ho dones.“

A tak jde domů, přemýšlí, ono se už stmívá, a tak ho napadne: „Stavím se za kmotrou.“ Ale jeho kmotra byla čarodějnice.

Povídá mu: „Kdepak jsi byl, kmotříčku?“

„Ále, byl jsem zatlouct větru díru, dal mi šátek.“

„A co ten šátek umí?“

„Čeho si má duše žádá, to na něm bude.“

„Nevěřím.“

„Tak sleduj.“ A řekne: „Ubrousku, dej mi něco k jídlu.“

Rozprostře šátek, na něm spousta jídla, masa, pití, prostě všechno. Na co jen v duchu pomyslel.

A ta jeho kmotra ho opila! Opila ho, vzala mu šátek a vyměnila ho.

Rom se vydal domů a když byl tak kilometr od domu, spustí: „Ženo moje, prostírej!“

Žena prostřela stůl, muž přijde domů, vejde dovnitř, položí na stůl šátek: „Dej mi něco k jídlu, ubrousku!“

Nic.

Podruhé: „Ubrousku, dej mi něco k jídlu.“ Nic.

Potřetí: „Ubrousku, dej mi něco k jídlu.“ Nic.

A tak ho vzal, roztrhal a spálil. Hotovo. A teď už teda fakt půjde tomu větru tu jeho díru zamlátit a žádné slitování, protože ho ten vítr podfouknul.

Jde za ním ještě jednou. Znovu vezme tři hřebíky, plech a to kladivo. Znovu jde zatlouct větru díru. Jde a jde, dojde na místo, zatlouká druhý hřebík.

Vítr na něj piští: „Chlapče, nezatloukej mi tu díru. Dám ti takovou kozu. Řekneš jí: „Stříbrný groše!“ – a bude ti kadit peníze.“

A Rom na to: „Tak dobře, sem s ní.“

Vítr mu dal kozu a Rom jde zase za svou kmotrou, za tou čarodějnici.

A kmotra se ho zase ptá: „Kmotře, kdepak jsi byl?“

„Ále, byl jsem zatlouct větru díru.“

„A co ti dal dnes?“

„Diňa man koza. Phená lake: „Serebrjana hroši!“ – chinla mange lóve.“
 Phenel: „Mištes, anu!“
 Adaj phenel la kozake: „Serebrjana hroši!“ Chindá leske lóve.
 Oj, e kirvi, dikhľa, oj tudóška, na, závidzinel. No, iľa leha, máťarda les, tosá-
 ra imá andá leske avri ávra koza. Začerinda pes karoče leha.
 No. Džal ov, o Rom, khére. Ačhel vaj dúj kilométri ko kher, vriskinel dura-
 lestar: „Mri romňi, lačharker!“
 Pále e romňi zalačharkerďa, sa. Dodžal ov andre, uštavel pro skamin ola
 koza, phenel: „Serebrjana hroši.“
 Nič.
 Dujtovar phenel: „Serebrjana hroši.“ Nič.
 „Serebrjana hroši,“ tritovar. Chindá leske khula.
 Vsjo, iľa, dočhinda, cháľa opre sa. Džal ov má točnán kanáke te zamáren la
 barvaľake e chév.
 Adaj džal ov, džal ov, phenel la barvaľake: „Tu man duvar obdiliňardal.
 Vsjo, kanáke tuke stoprocentovo me tuke zamárav e chév.“
 Adaj zamárel ov trito karfin i vriskinel leske e barvaľ: „Jáj, Romeja, na za-
 már mange e chév, me tut na obdiliňardom, odá sa tíri kirvi. Círde avri pále tíre
 karfa, dá tut jekh páca. Pheneha lake: „*Kiju, bij!*“ mundarkerla, márla. „*Kiju, stu!*“
 terďola.“
 Phenel: „No mišteš, an odi páca.“
 Géľa ov ke peskeri kirvi, phenel: „Ěj, kirvije, somas pále ke barvaľ te zamá-
 ren lake e chév.“
 Phenel: „A so kanáke tut diňa?“
 Phenel: „Diňa man páca.“
 „A so laha te keren? A so oj kerel?“
 Phenel: „Eee, phenes lake: „*Kiju, bij!*“ – mundarkerel márel. Phenes lake:
 „*Kiju, stu!*“ terďol.“
 No, phenel: „Kirvije, tu slučajno na džanes avka, káj míri koza the o ručňi-
 kos?“
 „Káj kirveja, tak ligendál khére.“
 „A slučajno na ke tu andr’odá, andro šifoneris o ručňikos, andre páškovňa
 hino, e koza?“
 Phenel: „Naa, kirveja!“
 „Pácije, *kiju, bij!*“ mundarkerďa, márdá.
 Phenel: „Jáj, Romeja, na kampil, kirveja. Dav tuke oďe.“
 Mištes, diňa leske oďej, the o ručňikos the la koza, džal ov khére, ačhel vaj
 trín kilométri ko kher leskero, vriskinel ov la romňake: „Mri romňi, lačharker!“

„Dal mi kozu. Řeknu jí: ‚Stříbrný groše!‘ – a nakadí mi peníze.“
A kmotra na to: „To je něco, ukaž.“
A tak řekne koze: „Stříbrný peníze!“ A z kozy vypadly peníze.
Kmotra, ta čarodějnice, to viděla a záviděla. No, přelstila ho, opila a ráno mu přivedla jinou kozu. Prostě mu ji vyměnila.
Tak. Rom jde domů, k chalupě mu zbývají tak dva kilometry a z té dálky křičí: „Ženo moje, prostírej!“
Žena zase naklidila stůl, vše jak má být. Muž vejde dovnitř, kozu postaví na stůl a říká: „Stříbrný peníze.“
Nic.
Zkusí to podruhé: „Stříbrný groše.“ Nic.
„Stříbrný groše,“ napotřetí. A z kozy vypadly bobky.
Hotovo, šmitec. Rom vzal kozu, podrízнул ji a celou ji snědl. Sebere se a jde už rozhodně větru zatlouct tu díru.
A tak jde a jde a cestou větru vyhrožuje: „Dvakrát jsi mě natáhnul. Konec, teď už ti tu díru nastopéro zatluču.“
A jak tak zatlouká třetí hřebík, vítr do něj hučí: „Chlapče, nezatloukej mi tu díru, já tě nenatáhnul, za všechno může tvoje kmotra. Vytáhni ty svoje hřebíky, já ti dám takovou palici. Řekneš jí: ‚Palice, bij!‘ a bude mlátit hlava nehlava. Na ‚Palice, stůj!‘ se zastaví.“
A Rom říká: „No tak dobře, dej mi tu palici.“
Šel za svou kmotrou a povídá: „Kmotříčko, byl jsem zase zatlouct větru díru.“
Ona na to: „A co ti dal teď?“
Říká: „Dal mi palici.“
„A k čemu je dobrá? Co umí?“
On na to: „Ále, řekneš jí ‚Palice, bij!‘ a mlátí hlava nehlava. Řekneš jí ‚Palice, stůj!‘ a zastaví se.“
A pokračuje: „Kmotříčko, nevíš náhodou, kde je ta moje koza a ten můj šátek?“
„Kdepak, kmotře, vždyť sis je odnesl domů.“
„A není takle náhodou ten šátek u tebe ve skříni a ta koza v ohradě?“
A ona na to: „Ne, ne, kmotře!“
„Palice, bij.“ A palice mlátila až běda.
A kmotra hned: „Jejda, chlapče, to není nutné, kmotříčku. Já ti to vrátím.“
Tak fajn, vrátila mu šátek i kozu a on se vydá domů a už ze tří kilometrů křičí na svou ženu: „Ženo moje, prostírej!“

A e romňi duminel: „Ta imá man zakurďa, ta kecivar leske te lačhakerav, ňisi hasna!“ Adaj oj na lačhakerďa.

Džal ov ándre, dikhel, náne lačhakerdo: „Ta mri romňi, phendom, na, te lačhakeres?“

Phenel: „Tak imá man zakurďal?! Ta keci šaj te lačhakeren, tak ňiso za hasna!“ „Aaa, tu avka! *Kiju, bij!*“ Mundarkerďa márdá la romňa!

No... *I navetom i skažěčki kaňec.*

A jeho žena si říká: „Ať už mě s tím neštve, kolikrát jsem mu už prostírala – a co z toho!“ A tak neprostřela.

Muž přijde domů, rozhlídne se, není prostřeno: „Ženo moje, neříkal jsem, ať prostřeš?“

Ona na to: „Co to na mě zase hraješ? Kolikrát už jsem ti prostřela, a stejně z toho nakonec nic nebylo!“

„Tak ty takhle! Palice, bij!“ A palice mlátila tu ženu hlava nehlava.

No... A pohádky je konec.

Pal o perumi

No šunen dureder e paramisi.

Sas peske the nesas jekh Rom the jekh Romňi. Adaj Romňi phenel le Romeske: „Mre romeja, dža andro veš kaštenge, bo náne pre soste te táven o techan.“

A duminel peske o Rom: „Tak so me ajso dilino som, ezerval odej the pale denaškerá. É, lav me manca špuľka thav, obkrucinav savoro veš i cirdav les mange khére.“

No, iľa ov peha špuľka thav, obkrucindá savoro veš, imá zaphandel. A zaphanľa the le benges.

Phenel o beng leske, le Romeske: „Romeja, so tu keres, hoj tu savoro veš obphanľal?“

„Éj, bengeja, tak so me opre téle te denaškerav pendavar andr'odá veš. Avka cirdav les mange khére, ta.“

„Hó, me dikhav tu dilino na sal. Phenav avka, Romeja. Dav tut trin d'ives, sar na arakhes mange ajsa žvirina, sava me még pro svetos na dikhľom, mundarav.“

„Mištes.“

Džal o Rom khére bijo kašta, bi savoreste. Smutno, muj leske sar pro pondzelkos. No.

Phučel lestar e romňi: „Mre romeja, so tuha?“

„Ej, somas me kaštenge, zaphanľom me the le benges andro kašta. Phenda o beng avka, sar na arakhav leske ajsa žvirina, sava még pro svetos na dikhľa, mundarel man.“

Phenel: „Ej, mre romeja, na perežin, tosára vareso preduminaha.“

No mištes, pašľiľa o rom téle, sovel, tosára ušel.

Phenel leske: „Mre romeja, dikhes kola huste bura?“

Phenel: „No.“

„Me cirdá téle e cholov, he, cirdá téle e cholov a tu džaha pal o beng.“

„Mištes.“

No, avka the kerde.

Džal ov, géľa o Rom pal o beng, anel le benges, dikhel o beng: „Jáj, Romeja, káj tuke avka o šebos pharaďal.“

„Tak me džanav, varesar lake phariľa.“

Phenel: „No vsjo, még podužar. Šun, so keras. Vičinas le zajácos.“

Vičinda le zajácos, phenel: „Le kadá bur i dikh pro šebos, te na zabešel ňi jekh mucha. Hoj te na zachinen salaďaha. A amen adej duj džane džas ko sap pal o žiros.“

Adaj džal o Rom the o beng pal o žiros a e Romňi kamel te khaňaren. No. Jekhvar khaňarel, o zajácos čak pes rozdikhavkerel, káj ajse perumi máren. Duj-tovar e Romňi khaňarel, káj ajse perumi máren, bóžičku. Kana imá e Romňi trito-var khaňarda, ajsi hatalmóšňi, čida o zajácos odá bur, davaj te denašen.

O hromech

Tak si poslechněte další pohádku.

Žili byli jeden Rom a jedna Romka. A jednou Romka tomu Romovi povídá: „Poslouchej, muži, běž do lesa pro dříví, protože není na čem uvařit.“

Rom se zamyslí: „No jsem snad tak natvrdlý, abych běhal tisíckrát tam a zase zpátky? Che, vezmu si špulku nití, obmotám tím celý les a přitáhnu si ho domů.“

Vzal si teda tu špulku, omotal celý les nití a už dělá uzel. Jenže tam zavázal i čerta.

Čert na toho Roma spustí: „Rome, co to sakra děláš, vždyť jsi omotal celý les?“

„Ále, čerte, to mám jako běhat padesátkrát hore dole do lesa? Takhle si ho prostě dotáhnu domů a bude.“

„Teda, zdá se, že v té hlavě něco máš. Takže takhle, brachu. Dávám ti tři dny – když mi nenajdeš takové zvíře, které jsem ještě neviděl, tak kaput.“

„Domluveno.“

Rom jde domů, bez ničeho, dřevo nikde. Je smutný, tváří se jak po neděli.

Žena se ho ptá: „Copak, muži, co je s tebou?“

„Ále, byl jsem na dříví a svázal jsem s tím dřívím i čerta. A čert na mě, že jestli nenajdu zvíře, které ještě na tom světě neviděl, tak že mě zabije.“

Žena na to: „Neměj starost, muži, ráno na něco přijdeme.“

Tak dobře, muž si šel lehnout, usnul, ráno vstal.

Žena mu říká: „Muži, vidíš támhle to husté křoví?“

„No.“

„Já si stáhnu gatě, jo, stáhnu si gatě a ty půjdeš za čertem.“

„Dobře.“

No a tak se i stalo.

Takže ten Rom šel za tím čertem, přivede ho a ten čert se zadívá: „Teda Rome, kde jsi přišel k takové ráně?“

„No co já vím, nějak se jí to natrhlo.“

A čert na to: „Tak teda ještě počkej. Poslouchej, co uděláme. Zavoláme zajíce.“

Zavolal zajíce, povídá: „Tady si vezmi křoví a hlídej tu ránu, aby si na ni ne-sedla ani jedna moucha. Ať jí to nezadělají larvama. No. A my jdeme k hadovi pro sádlo.“

A tak jdou Rom s čertem pro to sádlo a Romka má větry. No. Prdne jednou, zajíc se rozhlíží kolem, kde že to tak udeřilo. Prdne si ženská podruhé, pro pá-nička, kde to hřmí? A když si ta ženská křachla potřetí, ona byla taková pořádná, zajíc zahodí křoví a bere dráhu.

Dikhel le benges the le Romes, phenel: „Jáj, bengeja, denaš odárig, bo od'ej
ajse perumi máren.“ Phenel.

A duminel peske o beng: „Ta me man perumendar darav.“

Á davaj, čhida odá žiros, davaj the ov te denašen.

Avka o Rom ačhila, dži kanáke adaj tumenca bešel, vakerel, chal, pijel, sivil.

No, so még dureder te vakeren?

Zahlédne čerta a Roma, vyhrkne na ně: „Šmarjá, čerte, mazej odtud, protože takové hromy jsi ještě neslyšel.“ To mu řekl.

A čert si říká: „Dyť já se hromů bojím.“

Švihnul sádlem a už se za ním práší.

Tak to ten Rom přestál a doteď tady s vámi sedí, povídá si, jí, pije, kouří.

Tak jakou ještě chcete?

Duj phrala

Sas peske the nesas, jekh kráľis the jekh kráľovna. Ňisar nesas oj honno te zadžan phári. But berša on phirenas pal o tudóški, vígig. Adaj jekhvar avľa oj ke romaňi, ko hadinlas, ke romaňi hadalka avľa. Oj, odi romaňi čhaj, lenge phenda. Phenel: „Oďe paš tumende hin ozero. Andr'odá ozero hin jekh máchi.“ Hoj la majinen te chuden avri i te prážinen la avri. Ňiko andal late te na chal, jekh e kráľovna. Hoj oj mi zadžal phári.

„No,“ phende, „mištes.“

Adaj džal khére o kráľis, he džal khére o kráľis, prikázinda peskere sluhenge, hoj mi chudkeren avri andal odá ozero savore máchen. Chudkerde avri savore máchen, pekavkerde avri. He pekle avri. Adaj so jekbareder máchi, ajsi jekbareder máchi – la pekle avri. A e sluhanka, káj kerlas oďej, oj tože lestar ıla, andal odi máchi, probáľinda. He probáľinda. No, zagéľa the e služanka phári a the e kráľovna. Dodžanľa pes o kráľis, hoj the oj cháľa andal odi máchi.

Le kráľiskero čha, ov ajso slabo sas, hoj még daže na bíninlas koropka šábl'iki te vazden. A ola služankakero čha zorálo sas ajso, hoj pre leste daže nesas andro leskero kráľipen. I diňa leske o nav o kráľis Kuťukuťu fiú.

Adaj on imá podbáľile, he podbáľile, no o kráľis lenge odd'elno, andre čirlatuno leskero kráľišágos, ligenda len oďej, phenel: „Andre savore komnati džan, vígig phiren, sa, so kamen, odá keren. Čak jekh andre kadi komnata te na džan.“

Phenen: „Mištes.“

No adaj o Ivankus, ov káj le kráľiskero vlásno čha, phenel le Kuťukuťu fiú, phenel: „Avas, imá dikhaha, so andr'odi komnata.“ Phenel: „Ajci berša imá adaj dživas a na džas andr'odi komnata. Andre savore komnati imá samas.“

Phenel o Kuťukuťu fiú: „Phenda o apos, hod' te na džas andre. Akor na dža.“

Phenel: „Na, mange interesno,“ adaj o Ivankus géľa andre.

Dikhel odá potretos, so jekšukareder kráľovna so sas pro svetos, oďe lakero bráskos sas, terďolas. Oj na prosto sas, he, na prosto sas. Még the tudóška sas, hoj čak jekh pre kaste oj na dikhelas, odá bareske ačhelas. Adaj koškerde pen on so duj džane, hoj o Kuťukuťu lela la romňake a o Ivankus pes tože koškerďa, hoj lela la romňake.

Adaj avľa o kráľis, o Kuťukuťu phenda avri le kráľiske, hoj sas andr'odi komnata.

Phenel o kráľis lenge: „Soske tumen oďe andre géľan?“ Phenel: „Me imá buter sar ochtovárdeš berš Ňisar naši honno la arakhav. Phirkerav vígig, káj má čak na somas, Ňisar la naši honno arakhav.“

Adaj on čak šunde i mukle téle o vas. Rozvisaľile, chuťkerde on pro graja i géle andro veš. No, géle on andro veš, adaj ruva, kajso áke, ni. Privideňja lenge šelijako dičholas, o Ivankus, ov daralas, o Ivankus daralas, o Kuťukuťu na.

Dva bratři

Žil byl jednou jeden král a jedna královna. Ta královna nemohla otěhotnět. Roky a roky chodili po vědmách, kde jen mohli. No a jednou přišla ta královna k jedné romské holce, která hádala, k jedné romské věštkyni. A ta jim řekla: „Tam u vás je jezero. V tom jezeře je jedna ryba,“ tu že mají vylovit a upéct. Nikdo ať z ní nesní sousto, jenom a pouze královna. Aby otěhotněla.

„No,“ řekli, „dobře.“

Král jde domů, jde domů ten král a přikáže svému služebnictvu, aby vylovili z toho jezera všechny ryby. Vylovili ty ryby z jezera a upekli je. Všechny je upekli. A teď vidí – největší ryba, ta největší. A upekli i tuhle. A služka, která u krále pracovala, si z té ryby uždibla a ochutnala. Ochutnala tu rybu. A tak tedy otěhotněla jak ta služka, tak ona královna. A král se dozvěděl, že i ta služka si té ryby kousek vzala.

Králův syn byl tak slabý, že by nezvednul krabičku sirek. Syn služebné byl zase tak silný, že se mu v království nikdo nemohl rovnat. A tak ho král pojmenoval Kuťukuťu fiú.

No a ti synové odrostli, vyrostli a král je zavezl do svého bývalého království a říká jim: „Jděte si do které komnaty budete chtít, běžte, dělejte si, co vás napadne. Jen nechodte do téhle komnaty.“

A oni na to: „Dobře.“

No a jednou Ivánek, ten králův vlastní syn, povídá Kuťukuťu fiúovi, povídá: „Jdeme, aspoň uvidíme, co v té komnatě je.“ Říká: „Takových let tu žijeme a do té komnaty nezajdem. Ve všech komnatách jsme už byli.“

A Kuťukuťu fiú na to: „Táta říkal, abychom tam nechodili, takže tam nechod.“

„Ne, mě to zajímá,“ a Ivánek tedy vešel dovnitř.

A vidí tam portrét, stál tam obraz nejkrásnější královny, jakou kdy svět viděl. Ta královna nebyla jen tak ledajaká, nebyla jen tak ledajaká. Byla to navíc čarodějnice, na koho se jen zadívala, ten zkameněl. A ti dva se začali hádat, že si ji vezme za ženu Kuťukuťu, a Ivánek zas, že si ji vezme on.

No a teď přišel král, Kuťukuťu mu vyzradil, že byl v oné komnatě.

Král jim říká: „Proč jste chodili dovnitř?“ Povídá: „Už více jak osmdesát let ji nejsem schopen najít. Prošel jsem světa kraj a ne a ne ji najít.“

Jen to uslyšeli, přestali se bít. Otočili se, naskočili na koně a odjeli do lesa. No, vjeli do lesa, teď tam ti vlci a tohle, všelijaké přízraky se jim zjevovaly, Ivánek se bál, ten se bál, Kuťukuťu ne.

No adaj so, džan on, džan, beršenca džanas, má vaj trín berš džanas, le grajenca. Adaj poperen on andre jekh gavóro, andre jekh gavóro.

Phučen jekha babatar, phenen: „Tumen na džanen ajsa the ajsa královna? Hoj keci imá la phiras rodkeras, ňisar naši arakhas.“

Phenel: „Tumen džan het čim sigeder adárig. Hoj odi královna tumen te na kerel bareske!“

Phenel: „Na daran! Man na kerela bareske,“ o Ivankus phenel.

Phenel o Kuťukuťu fiú: „Te avka hin, avas het khére, Ivanku. Laha amenge varesa ávra romňa.“

Ov na-a, o Ivankus. Phenel: „Tu te kames, dža khére. A me la imeno lá la romňake.“

No, adaj popéle andre ajso kálo veš, he kálo veš, strašno, hoj még ajso prosvetos on strašņipen na dikhle so dúj džane. Džan on andr’odá veš, he džan andr’odá veš, maškáral le vešeske dikhen – varesavo kher hin. Džan on andr’odá veš, durkinen, he durkinen, adaj avel avri e služanka ola královnakeri.

Vičindá len ándre, diňa len te chan, te pijen, sa, bešen on i phučen on: „Kaskero kadá kher?“

Phenel e služanka: „Ajsa the ajsa král’kiňakero.“ Phenel: „No cháľan, čáliľan, so jeksigeder džan het khére, bo oj dos čak dikhela pre tumende, ačhena bareske!“

Adaj o Ivankus phenel: „Me imá tod’ ajci preavlom, me imá pále na džá. Me imá kamav la te dikhen pre míre dúj jákha.“

Mištes. Vičindá odi služanka la královna, avel avri e královna. O Ivankus ačhiľa bareske. Ačhiľa bareske. A o Kuťukuťu fiú na ačhiľa bareske. He na ačhiľa.

No, phučel lestar e královna: „Soske tu avľal? He soske tu avľal?“

Phenel: „Amen amen koškerďam, még kana samas cikneder, hoj amen tut laha romňake.“

Phenel: „Šun. Man na avka prostán te len romňake, sar tu tuke dumines.“

Phenel: „Medig tu míre trin želaňja na zhrabineha, adig me vaš tu na džá romňake.“

„Mištes,“ phenel o Kuťukuťu fiú.

Phenel: „Kodá hin pre hora, he pre hora, hin jekh somnakuno ándro. Sar dochudeha les mange, he dochudeha les mange, predžaha andre áver zahadka.“

No mištes, géľa o Kuťukuťu fiú. Vaj trín d’ives pes márlas le šarkániha, dúje šérengero odá drakonos, márlas pes leha vaj trín d’ives. Mundardá les, iľa odá ándro somnakuno, ligendá ke late, phenel: „Šun, me imá predumindom tut te len romňake. Tu feder odmuk míre phrales.“ Bo ov sájindá les, le Ivankus.

Phenel: „Mištes, kadá pes tuke na rachinla, akor még the avka még tut trin odala hin.“

„No mištes.“

No, kerďa pále le Ivankus manušeske, he manušeske.

Takže tak, jedou, jedou, jedou už pár let, dejme tomu tři roky jedou na těch koních. A naráz natrefí na jednu malou vesnici, dojedou do takové vesničky.

Zeptají se tam jedné babičky: „Neznáte náhodou tu a tu královnu? Jak dlouho ji hledáme a ne a ne ji najít.“

Ona jim odpoví: „Mazejte odtud, jak nejrychleji dovedete. Aby vás ta královna neproměnila v kámen!“

„Nebojte, ze mě kámen neudělá,“ povídá Ivánek.

Kuťukuťu ale na to: „Jestli je to tak, tak pojedme, Ivánku, domů. Vezmeme si za ženu každý nějakou jinou.“

Ale on že ne, Ivánek. Povídá: „Jestli chceš, jeď si domů. Já si ale opravdu vezmu za ženu ji.“

No a tak dojeli do takového černého lesa, temného, no hrůza, něco tak strašného ještě ani jeden z nich neviděl. Vjedou tedy do toho lesa, vjedou dovnitř a uprostřed toho lesa vidí – je tam nějaký dům. Jedou hlouběji do toho lesa, klepou, klepou a ven vyjde služebná té královny.

Pozvala je dál, dala jim najíst, napít, všechno a oni sedí a ptají se: „Komu patří tenhle dům?“

Služka na to: „Takové a takové královně.“ A říká: „No, najedli jste se, napili, a teď se rychle zpakujte domů, protože ta jak vás zahlédne, v tu ránu zkameníte.“

A Ivánek na to: „Já už se nachodil dost, já už zpátky nejdu. Chci ji už vidět na vlastní oči.“

Dobře. Služebná tu královnu zavolala, královna přišla a Ivánek se proměnil na kámen. Zkameněl. Ten Kuťukuťu fiú se na kámen neproměnil. Vůbec.

No, královna se ho ptá: „Proč jsi přijel? No proč jsi přijel?“

On odpoví: „Zapřísáhlí jsme se, když jsme byli ještě mladší, že si tě vezmeme za ženu.“

Ona na to: „Podívej, vzít si mě za ženu, to nejde tak snadno, jak si myslíš.“ Povídá: „Dokud mi nesplníš má tři přání, tak se za tebe neprovdám.“

„Fajn,“ říká Kuťukuťu fiú.

A ona zase: „Támhle na té hoře, na tamté hoře, je jedno zlaté vejce. Když ho pro mě získáš, když mi ho přineseš, tak přejdeme k dalšímu úkolu.“

No dobře, Kuťukuťu fiú tedy šel. Zhruba tři dny se bil s drakem, to bylo dvouhlavé dračisko, bojoval s ním skoro tři dny. Zabil ho, vzal to zlaté vejce, zanesl ho královně a říká: „Hele, já už si to s tou svatbou rozmyslel. Raději propust mého bratra.“ Jemu totiž bylo Ivánka líto.

Ona na to: „Dobře, tenhle se ti teda nebude počítat, takže jsi zpátky na těch třech.“

„Jasně.“

No, Ivánka proměnila v člověka, zase z něj udělala člověka.

Phenel lenge: „Kanáke tumen so duj džane džan pro ispitaňje. Hoj ko zora-
leder éla tumendar dúje džanendar.“

No, phenel o Ivankus: „Me man le phraleha na mára.“

The o Kuťukuťu fiú phenel: „Me man tuha na mára, bo amen phrala sam.“

Phenel: „A vaj te na – jekh merel. Kames na kames, musaj pes te máren, na?
Bo po-ľubomu vaj avka, vaj avka meres.“

Adaj le kráľiskero čha, o vlásno Ivankus, má heďenošán roztráďa pes, ka-
mľa te mundaren le Kuťukuťu fiú.

E kráľovna dikhľa, hoj o Kuťukuťu pes leske domukel, phenel: „Dos, bo me
dikhav, hoj tumen vaš mande jekh ávres mundarna.“ Phenel avka: „Dav tumen-
ge dújen grajen, he dúje grajen, hoj te džan tumen khére, a te len tumáre dajen,
he tumáre dajen.“

No o Kuťukuťu na džanelas, ko leskeri daj *na samom d'el'e*, bo o kráľis les bá-
rardá avri, odiľa la služankatar.

No, géle on pal peskeri daj, he géle on pal peskeri daj, no, avka the avka:
„Mamo, av, bo kamel tut the odi the odi jekh kráľovna te dikhen.“

Thode lake graj, kareta, sa, i džan on, he džan on. Džanas vaj láčhe vaj šov
berš odej.

Dogéle on odej, dikhel e kráľovna, phenel le Kuťukuťoske: „Kuťukuťu, a tíri
daj káj?“ Phenel: „T'odá na tíri daj.“

Phenel: „Sar odá na míri daj? Oj man bárardá, oj man čúci, oj odá.“

Phenel: „Naa, odá na tíri daj.“ Bo ov *na samom d'el'e* na džanelas, ko leskeri
daj.

Phenel: „Tu an tíra da.“

Adig, adig oj leha kerlas, medig na vakerďa avri e kráľovna, ko leskeri daj.
Géľa ov pal late, he géľa ov pal late, no a odi kráľovna, káj odej lenca ačhelas,
kerďa len so le dújen barenge. Medig ov na avela, o Kuťukuťu fiú. Iľa peha the le
kráľis o Kuťukuťu fiú a the peskera da, vlásna.

Dogéle on odej sa, phenel: „Me soske kamlom, hoj tu te anes tíra da?“ Phe-
nel: „Bo mangavipen sar éla? Bi e daj?“ No.

Phenel: „Kanáke amen dživaha amenge dúj džane.“ Phenel. „Bacht, andro
sasipen sa polnosť.“

I avk'adá, chalas pijelas, savore, the me odej somas, the o Kuzjas odej sas,
savore.

Říká jim: „Teď je tady zkouška pro vás pro oba. Kdo z vás dvou bude silnější.“

Ivánek na to hned: „Já se s bratrem bít nebudu.“

A Kuťukuťu fiú zrovna tak: „Nebudu se s tebou bít, protože jsme bratři.“

A ona: „Tak či tak – jeden zemřete. Ať chceš nebo nechceš, musíš se prát, ne? Protože ať chceš nebo ne, umřeš tak jako tak.“

A tak se králův vlastní syn, ten Ivánek, rozběhnul a chtěl Kuťukuťu fia zabít.

Královna viděla, že se mu Kuťukuťu nebude bránit a povídá: „Dost, vidím, že byste kvůli mně jeden druhého zabili.“ Povídá: „Dám vám dva koně, dva koně vám dám, abyste na nich jeli domů a přivezli své matky.“ On totiž ten Kuťukuťu nevěděl, kdo je vlastně jeho máma, protože ho vychoval král, který ho tamté služebné vzal.

Vydali se tedy za svou matkou, vydali se na cestu, a že jako: „Mami, pojď, chce tě vidět ta a ta královna.“

Připravili jí koně, kočár, všecko a jedou a jedou. A jeli tam takových dobrých šest let.

Přijeli na místo, královna se podívá a říká Kuťukuťovi: „Kuťukuťu, a tvoje máma je kde?“ Říká: „Tohle přece není tvoje matka.“

A on: „Jak to, že to není moje máma? Ona mě chovala, kojila, je to ona.“

Královna zase: „Ne, to není tvoje máma.“ On totiž nevěděl, kdo je ve skutečnosti jeho máma.

Povídá: „Přiveď svou matku.“

A tak dlouho ho otravovala, dokud mu nakonec sama královna neřekla, kdo že je jeho matka. Jel pro ni, jel, no a ta královna, která tam zůstala s těma dvěma, ta je proměnila na kámen. Do té doby, dokud nepřijede Kuťukuťu fiú.

Kuťukuťu fiú s sebou vzal i krále i svou vlastní mámu.

Všichni tam přijeli, povídá: „Proč myslíš, že jsem chtěla, abys přivezl svou mámu?“ Povídá: „Protože co by to bylo za zasnuby, bez mámy?“ No.

Povídá: „A odedneška spolu my dva budeme žít. Ve štěstí, ve zdraví, spokojenosti.“

A tak pak všichni jedli, pili, i já jsem tam byl, i Kuzja⁶ tam byl, všichni.

Z romštiny přeložil Pavel Kubaník

6 Přezdívkou vypravěčova kamaráda Ruslana přítomného vyprávění.

